

“YILANI ÖLDÜRSELER” ROMANINDA ANNE KATLI

* * *

MOTHER-KILLING IN THE NOVEL “TO CRUSH THE SERPENT”Kerem BAKICI¹**ÖZ**

Çağımız edebiyatının en yetkin kalem işçilerinden biri olan Yaşar Kemal (D.1923- Ö.2015), yazdığı roman ve öyküleriyle Türk edebiyatının üstünde en çok durulan ve tartışılan yazarlarının başında gelir. Yaşar Kemal’in kendi hayatından bazı kesitlerle harmanladığı *Yılanı Öldürseler*, henüz çocuk denecek bir yaşta olan Hasan’ın, toplumsal baskılara dayanamayıp anne katliyle son bulan bir romandır. Eser ile toplumsal dinamikler çok sıkı bir ilişki içerisindedir. *Yılanı Öldürseler*’de, bireyin iç dünyasının olduğu kadar sosyal çevrenin de bir cinayete sebep olduğu görülür. Bu çalışmada *Yılanı Öldürseler* romanı psikoloji (bireysel, sosyal, psikanalitik), sosyoloji, batıl inançlar ve töre çerçevesinde incelenerek anne katline sebebiyet veren durumlar incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Anne, katil, psikoloji, töre, roman, Yaşar Kemal, yılan

ABSTRACT

Yaşar Kemal (1923-2015), one of the most competent pencil workers of the literature, comes to the top of Turkish literature with the most-stopped and debated writers. Yaşar Kemal’s own life blended with some cross-section of the snake kills, yet a child-called age Hasan, the social pressures and the end of the mother massacre is a novel that finds. The work and social dynamics are in a very strict relationship. In the novel *To Crush The Serpent*, the social environment, as well as the inner world of the individual, is also seen to cause a murder. In this study, we examined the novel psychology (individual, social, psychoanalytic), sociology, superstition and the factors that caused the mother’s contribution.

Keywords: Mother, religion, killer, psychology, novel, Yaşar Kemal, snake

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1671-4230> • e-Mail: kerembakici@gmail.com

Giriş

Yaşar Kemal'in *Yılanı Öldürseler* romanı, 1976 yılında ilk baskısı yapıldıktan sonra büyük bir ilgiyle karşılanır ve Türkan Şoray'ın yönetmenliğinde sinemaya uyarlanır. Yazarın birçok romanının ana merkezi konumunda olan Çukurova, bu eserde de tüm yönleriyle ele alınır. Müellif, Türk köyünü ve köylüsünü olabildiğince gerçekçi bir bakış açısıyla gözler önüne serer. Eleştirmen Fethi Naci, *Yaşar Kemal'in Romancılığı* adlı eserinde, "Türk köylüsünü olduğu gibi tanımak için elimizdeki tek kaynak, Yaşar Kemal'in romanlarıdır." der. (Naci, 2004, 8) Yaşar Kemal, köyü ve köylüyü anlatırken içinde yaşadığı toplumun ana damarını bizzat yakalayıp hissettirmiş, cemiyeti değişen dinamikleriyle bir bütün olarak ele almaya gayret göstermiştir. Yaşar Kemal, *Yılanı Öldürseler* romanında klasik roman anlatılarının dışına çıkarak zamansal geriye dönüş (flashback) ve ileriye atlamaları sık olarak kullanır. Romanın ilk cümlesiyle birlikte okur kendini bir cinayet sarmalının içine çekilmiş olarak bulur, "Babası öldürüldüğünde Hasan ya altısında, ya yedisindeydi." (Kemal, 2018, 7). Zamansal sıçrayışlar düzenli bir hale getirildiğinde romandaki olay ve durumlar şu şekilde gerçekleşir: Yörenin dillere destan güzeli Esme, yiğitliğiyle nam salmış Abbas'a âşık olur. Abbas, Esme'nin aşkından deli divanedir. Birkaç kez Esme'yi istetir ailesinden ancak her seferinde geri çevrilir. "Abbas'a vermediler Esme'yi. Abbas, Esme yüzünden üç kişiyi yaraladı. İki felç kaldı, birisi topal. Abbas'a çok gün verdiler. Abbas'ı ta Diyarbakır hapishanesine sürdüler." (Kemal, 2018, 28-29). Gözü karalığıyla bilinen Halil bu durumu fırsat bilerek Esme'ye talip olur ancak Esme onu istemez. Bunun üzerine Halil, yanına aldığı adamlarıyla Esme'yi babasının evinden zorla dağa kaldırıp Esme'nin ırzına geçer. Aynı gün evine götürür, imam nikâhını kıydıktan sonra resmi nikâhı da çok geciktirmeden yaparak muradına erer. Halil'in hem annesi hem çevredekiler onu bu sevdadan vazgeçirmeye çalışırlar ancak sözlerini bir türlü kabul ettiremezler. Günün birinde Abbas çıkar hapisten, fişekliklerini giyinip Esme'nin bulunduğu köye gelir. Aklında Esme'yi alıp gitmek vardır ancak çabaları sonuç vermez. Bir akşam vakti Abbas evi basar, Halil'i öldürdükten sonra sevdiği kadın Esme'yi kaçıtır. Aynı gece Abbas da vurulur. Cesedi köy meydanına getirilerek "yeşil sinekler" içinde ibret olsun diye sergilenir. Esme itilip kakılarak dövülür. Halil'in katline sebep kendisi bilinir. O günden sonra köylüsünden börtü böceğine, babaannesinden amcalarına, nefes alan her canlı henüz on yaşında olan Hasan'a annesi Esme'yi öldürtmek için ellerinden geleni yaparlar. Ve günün birinde Hasan annesini öldürür. Belli bir süre hapis yattıktan sonra köyüne dönüp evlenir. Çoluk çocuğa karışarak yaşamını sürdürmeye devam eder. *Yılanı Öldürseler*, batıl inançların, hurafelerin, törelerin gölgesi altında ezilen bir cinayetin romanıdır. Eğitimsiz, kandan nemalanıp ne yaptığının farkında bile olmayan köylünün küçük bir çocuğa uyguladığı psikolojik şiddetin haddi hesabı yoktur. Bu çalışmanın amacı, bir çocuğu anne katili olmaya iten nedenleri psikolojik, sosyolojik, batıl inanç ve töre kapsamında ele almaktır.

Anne Katlinin Psikolojik ve Sosyolojik Bağlamda Değerlendirilmesi

İnsan, anne karnından dünyaya adım attığı andan itibaren toplumsal normlarla çevrelenmeye başlayan bir canlıdır. Bireysel psikoloji ekolünün öncülerinden olan Alfred Adler, çocuğun sevgisi ve yakınlığının her zaman için başkalarına yöneldiğini, Freud'un belirttiği gibi kendi vücuduna yönelmediğini.(Adler, 2012, 50). söyler. Ancak toplumsallık ne kadar baskın olursa olsun her insan biriciktir ve antik zamanlardan bu yana gizemini hâlâ birçok noktada korumaktadır. Carl Gustav Jung, "İnsan ruhu gizem barındıran bir yerdir," (Jung, 1998, 67). der. Her davranış, tutum, düşünüş, var olma mücadelesi birer toplumsal eylem olduğu kadar bireysel eylemdir de.

Suç ve suçluluk, insanoğlu dünyaya adım attığından bu yana varlığını devam ettiren yegâne olguların başında gelmektedir. Kutsal kitaplardan destanlara, romanlardan masallara değin geniş bir alanda işlenip yorumlanmıştır. Dünya üzerinde ilahi dinlerce kabul edilen ilk suç, Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesi olarak gösterilir. Kur'an başta olmak üzere, birçok kutsi kitap açık bir şekilde bunu

vurgular. Kur'an'da Kabil kardeşi Habil'e şöyle seslenir: "Andolsun seni mutlaka öldüreceğim." (Kur'an, Maide 27).

Yılanı öldürseler romanında annenin oğlu tarafından öldürülmesi, önemsiz bir cinayetten öte topluma mal olmuş bir suçu teşkil eder. Suç, bireysel olduğu kadar toplumsaldır da. Çünkü insan tek başına var olamaz. Erich Fromm "İnsan doğuştan bir sürü hayvanıdır." (Fromm, 2010, 64) der. Abbas bir akşam yemeği vakti evi basıp Halil'i öldürdükten sonra Esmeyi kaçıtır. Hasan, bu baskından sonra babasının başını bulgur sahanının içinde kanlı görür. Bir şok halindedir:

"Babasının öldüğünü büyükanası ağlarken anladı. Bir şeyi daha anlamaya çalışıyordu. Bu işler hep anasının yüzünden olmuştu." (Kemal, 2018, 13).

Hasan ilk kez o gece sabaha dek uyuyamamıştır. Bir şok halinde geçirir saatleri. Evin içinde yakılan ağıtlar etrafa beddua, kin, nefret yayar. Bu ağıtçıların başında bulunan kişi babaannesidir. Çünkü onun gözünde oğlu Halil'in katili Abbas'tan öte Esmedir:

"Ağıtlarla, türkülerle babasını gömdüler. Büyükanası yataklara düştü. Yataklara düşmeden önce üç oğlunu çağırdı: 'Oğlumun kanlısı Abbas kâfiri değil, oğlumun kanlısı Esmedir... Varın temizleyin kanınızı. Belki ben bundan sonra bir daha kalkmam, oğlum Halil'in kanını yerde koyarsanız bu dünyada da öteki dünyada da ak sütüm size haram olsun. Oğlumun kanlısı Esmedir.'" (Kemal, 2018, 16).

Hasan, olup bitenleri dehşete düşmüş bir şekilde izler. Ağzından tek bir kelime çıkmaz. Babasının kanlar içindeki başı gözünün önüne gelip gider. Kulaklarında babaannesinin, amcalarının söylediği sözler çınlar. Aynı gece Abbas vurulur, Esmeye ile birlikte köy meydanına getirilir. Esmeye, Hasan'ın amcaları, köylüler, tarafından süklüm püklüm, zorla köy meydanına sürüklenir. Kana bulanmış yüzüne durmadan tekmeler savrulur. Hasan bu görüntüye dayanamaz:

"Hasan bir baktı iki baktı, nasıl oldu kendisi de bilmiyor, anasını dövenlerin üstüne saldırdı." (Kemal, 2018, 15).

Köy meydanından yankılanan her ses Esmeyi'nin katil olduğunu söyler. Hasan tek başına, çocuk haliyle annesine karşı hakaretler, tekmeler savuran insanlara karşı durur. Çünkü bir çocuğun annesiyle bağını kesmek kolay bir iş değildir. Erich Fromm, "Bedensel değil de ruhsal anlamda göbek kordonunu kesmek, insan gelişimi açısından hem büyük bir meydan okumadır hem de en zor ödevdir. (Fromm, 2010, 84). der. Hasan'ı ruhsal olarak annesinden ayırmak olanaksız gibi görünmektedir. Bu yüzden babaanne, oğlunun katili olarak gördüğü Esmeyi öldürme işini önce çocuklarına sevk eder. Hasan'a annesinin suçlu olduğunu doğrudan söylemek yerine dolaylı olarak imalarda bulur. Gün boyu köyün içinde dolanarak ağıtlar yakar. Gördüğü herkese, özellikle torunu Hasan'a içini dökmeye çalışır:

"Yüreğim yanıyor. Analık batsın, analık başka. Oğlumun öcü alınmadan ben mezara giremem. Girsem de mezarımda duramam (...) Oğlumun öldürten gözümün önünde dolaşıp durur. Dolaşıp durur da bağırimi ezip durur. Üstelik gül gibi yavrusunu bırakıp da evlenecekmiş. Kuyruk sallaya sallaya oğlumun öldürttü." (Kemal, 2018, 23).

Hasan, babaannesini çocuk aklıyla sonuna kadar dinler. Mahvolmuş bir şekilde yanından ayrılır. Annesine çok bağlı olmasına, ona toz konduramamasına rağmen yavaş yavaş içine damıtılan kötülük ateşinin de farkındadır. Esmeyi'nin sarılmalarına, öpüp koklamalarına karşılık vermez. Annesinin her dokunuşunda bedeni buz keser.

"Esmeye, bir daha kucakladı oğlunu. Hasan'ın tüyleri diken diken oldu. Esmeye, bir daha kucakladı oğlunu. Hasan'ın tüyleri diken diken oldu." (Kemal, 2018, 24).

Esmeye, Hasan'ın fitne tohumlarının etkisine girdiğini çok geçmeden anlar. Dostoyevski, "Suç, sosyal düzenin uygunsuzluğuna karşı bir protestodur." (Dostoyevski, 2018, 116). der, ancak Hasan

yakınları ve köylüsü tarafından bu uygunsuzluğa protesto yerine onun bir parçası olmaya doğru sürüklenmektedir. Henüz onlu yaşlarda olan bir çocuğun psikolojik bir şiddet, baskı karşısında dayanması olanaksızdır. Önce içe kapanır, kendini birçok şeyden soyutlamaya çalışır ancak zamanla toplumsal baskılara olumlu bir reaksiyon vererek kendisine dayatılan normların bir parçası olup çıkar. Kendini bundan tamamen soyutlayamaz. Alfred Adler, “Toplum duygusu iktidar mücadelesiyle birlikte, karakter gelişiminde en önemli rolü oynar.” (Adler, 2012, 176). der. Hasan, toplum duygusunun etkisine girer girmesine ama bu etkiden kurtulmaya çalışmak adına güçlü irade de gösterir.

Babaannenin “Esmeyi öldürürün, kanınızı yerde koymayın” demesi oğullarından hiçbirini harekete geçirmez. Esmeyin güzelliği hepsinin elini kolunu bağlar. Bu yüzden kendilerinden ziyade Hasan’ı bu suça yöneltmeye çalışırlar. Hasan’ın amcası Mustafa, kendisine dedesinden kalma bir tüfek getirerek onu etkisi altına almaya çalışır:

“Öğleden sonra amcası Mustafa geldi eve, ona bir kundağı sedefli tüfek getirdi. Çok güzel, eskiden kalma bir tüfektir. ‘Bu tüfeği sana getirdim Hasan. Bu tüfek senin dedenin tüfeğidir. Deden vasiyet etti, dedi ki, bu tüfeği ocağımızın öcünü alacak ocağımızın ilk yiğidine verirsin.’” (Kemal, 2018, 24).

Mustafa amcası dâhil hiç kimse Hasan’ın karşısında Esmeyin ismini doğrudan doğruya ağızlarına almaz. Bunun yerine alttan alta imalarla Hasan’ın öfkesini annesine yöneltmeye çalışırlar. Hasan, annesini düşman gördükleri için amcalarına iyi gözle bakmaz ama bu tüfeğe çok sevinir. Akşama kadar durmadan sıkır. Mutluluktan içi içine sığmaz olur. Uzun bir aradan sonra annesine sarılır, sevincini ona da yansıtır. Tekrar annesine sevgisini göstermeye başlar. Ancak amcaları rahat durmazlar.

“Birkaç gün sonra da İbrahim amcası ona üç yaşında bir Arap tayı armağan etti. Hasan Arap tayına da tüfek kadar sevindi.” (Kemal, 2018, 26).

Büyükanne oğlunun acısını yüreğinde taşımaktan bir an bile vazgeçmez. Esmeyi her gördüğünde için için yıkılır, gözleri öfkeden delirmiş bir halde fır döner. “Adamlık”, “yiğitlik” kavramları üzerinden torunu Hasan’ı etkisi altına almaya çalışır.

“Senin de amcaların adam mı, baban vurulduğu gün, eğer onlar adam olsalardı, tutarlardı o gelinin saçından götürürlerdi Halil’inin mezarının başına, aırlardı keskin usturayı ellerine, basarlardı boğazına usturayı (...) Aaaah, sen büyük olsaydın, büyük olsaydın da elin bir tüfek tutsaydı, o anan olacak orospuyu, onu... Sen... Sen, sen, sen Halil’inin oğlusun.” (Kemal, 2018, 33).

Babaanne açık bir şekilde babanın katili olan anneni öldür demez ancak Hasan artık her şeyin farkındadır. Sülalesinden köylüsüne, çocuklarından hayvanlarına kadar herkesin tek bir isteği vardır: Annesini öldürmesi. Hasan’ın babası Halil’e karşı çok da yakın olduğu söylenemez. Freud, “Oğlan çocuğu kafasında yaşattığı baba imgesini her zaman aşırı bir güçle donatır; öte yandan, babasına verdiği bu aşırı değer bilinçdışında beslenen bir güvensizlik duygusuyla bağlantılıdır.” (Freud, 2017, 94). der. Lakin Hasan babasından ziyade annesine yakındır. Babası Halil’i yaşlı, çirkin olarak tahayyül etmesine karşılık annesini küçük bir kız çocuğu gibi görür. Onu, amcalarına ve tüm köylüye karşı sonuna kadar müdafaa etme derindedir. Kendisine olan baskılar o kadar artar ki artık ne yapacağını bilemez duruma gelir. Büyük bir tedirginlik yaşar. İçinde taşan, biriken öfkeyi kusması gerekmektedir. Kendini doğaya vurur. Sedef işlemeli tüfeği sırtında Anavarza Kayalığı’na çıkar. Durup dinlenmeden kurşun harcar. Arısından yılanına, kuşundan börtü böceğine her gördüğü hayvanın belalısı olur. Freud, “Çocukların oğlan olması durumunda, fobi korkusunun kaynağı aslında babadan başkası değildir; ne var ki, babadan duyulan korku hayvan üzerine kaydırılmıştır.” (Freud, 2017, 198). der. Bu kötülükten kurtulmanın tek bir yolu olduğunu düşünür Hasan: Kaçmak. Ya kendisi bu köyden gitmeli ya da annesi:

“Herkes anasına düşman. İnsan bu düşmanlık içinde boğulur. Anasına olan düşmanlık kendine de geçiyor, boğulacak gibi oluyordu bu köyde. Hiçbir şey için katlanılmaz böylesine bir düşmanlık ortasında.” (Kemal, 2018, 12).

Babaanne ağıtlarına, yakarışlarına dur durak vermez. Büyük bir umutsuzluk içinde sağa sola yalpalır. Oğlu Halil’in öcü alınmamıştır. Torununun küçük olduğunu her fırsatta söyler. Bu sözlerin hiçbiri Hasan’ı katil kıvamına getirmeyince onu kışkırtma yoluna başvurur. Bunun en büyük silah olduğunu düşünür. Bir çocuğun annesine olan bağlılığını ancak başka bir baba figürü, başka bir adam koparabilir:

“Seni öldüren, diyordu büyükana, seni öldüren yakında evlenecek. Seni öldüren yatağına bir kötüyü sokacak babayığidim. Kimsem yok ki senin öcünü ala. Bir torunum var, o da senin oğlun, daha küçücük... Yoksa senin kanını yerde koymaz, ana da olsa, senin yatağına kimseyi sokmazdı.” (Kemal, 2018, 35).

Hasan’ın amcası Mustafa bir gün Esmeyi karşısına alıp konuşur. Köyden gitmesini, başını alıp gitmesini ister. Tüm köylünün ölmesini istediğini söyler. Esmeyi, oğlu Hasan’ı da yanına almak kaydıyla bu teklifi kabul eder. Mustafa buna karşı çıkar, Hasan’ı götürmeyeceğini söyler. Bunun üzerine Mustafa son uyarısını yapar Esmeyi:

“Senin burada ömrün azaldı. Biz insan içine çıkamaz olduk senin yüzünden. Seni öldürmekten kolay ne var? Halil’i sen öldürttün, sen öldürttün, sen ölmeyince de bizim yüzümüze itler bile bakmaz.” (Kemal, 2018, 36).

Esmeyi, günün birinde baskılara dayanamaz ve oğlu Hasan’ı alıp köyden kaçar. Ancak çok geçmeden yolda yakalanıp gerisin geri köye getirilirler. Amcalarından babaannesine herkes Hasan’a düşman gözüyle bakar. Babasının katilinin Esmeyi olduğunu söylerler ama Hasan hiçbirine inanmaz. Babaannesi, baskıyla yola gelmeyen Hasan’ı güzellikle yola getirmeyi düşünür. Her şeyi kabullenmiş gibi bir hal takınır. Amacı Hasan’ı savunmasız bırakarak farklı yoldan annesine düşman ettirmektir:

“Bırakın Hasan’ımı, bırakın babayığit oğlum. Anasını bırakmayacak. Varsın bırakmasın. Onun da, onun hatırı benim yanımda babasının hatırıdır (...) Ne yapalım, anası bizim kardeşimizi, oğlumuzu öldürtmüşse, onun da babasını öldürtmüştür. Baba gayreti gütmeyen, babasının kanını yerde koyan bir insan olacaksa, biz ne yapalım.” (Kemal, 2018, 45-47).

Anne Katlinin Batıl İnançlar ve Töre Bağlamında Değerlendirilmesi

Romanın belli bir bölümünden itibaren batıl inançların etkisini iyiden iyiye hissetmeye başlarız. Hasan’ın katil olması için bütün köy seferber edilmiş gibidir. Topluluk içinde bu konudan başka bir şey konuşulmaz, duyulmaz olur. İnsanoğlu yeryüzüne kök saldığından bu yana en yaygın batıl inançlardan biri olan “hortlaklık” hadisesi, hem Hasan’ın ailesi hem de köylü için yeni bir ikna yoludur. Her şeyde olduğu gibi bunun da baş uygulayıcısı babaannedir.

Hortlaklık ile ilgili birçok farklı tanım yapılabilmektedir. En kısa tabiriyle hortlaklık, mezarından çıkıp geceleri dolaştığına inanılan ölü tasarımıdır ve büyük bir ihtimalle ölümden sonra yaşam inancına dayanmaktadır. TDK hortlağı şöyle tanımlar: “Mezardan çıkarak insanları korkuttuğuna inanılan yaratık.” (TDK, Güncel Türkçe Sözlük). İslamiyet’te bir insan öldükten sonra kıyamet gününe kadar kabirde kalır ve melek İsrail’in sura üflemesiyle birlikte tekrar canlanır. Bu yüzden dünya var oldukça insanın hortlaması mümkün değildir. Mehmet Bulgen de aşağı yukarı aynı tanımı yapmaktadır: “İslam inancında, hortlak inancının doğrudan yer bulmaması normaldir çünkü İslam’da ölümlerin dirilmesi Kıyamet kavramıyla birlikte zikredilmektedir.” (Bulgen, 2011, 86-87).

Büyükanne her zamanki gibi dövünmekte, ağıtlar yakmakta, beddualar etmektedir. Yaşadığı acıyı, azabı doğrudan Hasan'a haykırmak yerine bunu ondan uzaklaşarak göstermektedir. Hortlaklık meselesini ilk açan Hasan'ın amcası Mustafa olur:

“O, bilmez mi kanı yerde kalan bir insan mezarında kalamaz hortlar... Kanı yerde kaldığından beri her gece, her gece kardeşimi ak kefeni bürünmüş, avluda dolaşırken gördüm (...) inilti arasından bir ses duydum, oğlum Hasan'a söyle, benim kanımı yerde komasın. Benim kanımı anası olsa da bir kadının boynunda komasın...” (Kemal, 2018, 48).

Günler günleri, haftalar haftaları kovalayıp durdukça intikam meselesi durulmak yerine palazlanmaktadır. Mesele sadece batıl inançların toplumda yer edinmesi değil, aynı zamanda törenin de kendini iyiden iyiye hissettirmesidir. Töre için TDK, “Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü.” (TDK, Güncel Türkçe Sözlük). der. Mustafa amcasının söylediği, “Oğlum kanımı yerde komasın.” ifadeleri bunu apaçık bir biçimde töre ile bağlantısını gözler önüne serer. Öldürülen birinin intikamını onun en yakınları almalı düşüncesi, *Yılanı Öldürseler* romanının ana damarlarından birini oluşturur. Romanın başından bu yana Esme'nin öldürülmesi için en fazla uğraş veren kişi babaannedir. Oğlu Halil öldürülmüş, kanının akıtılmasına saik olan kadın gözlerinin önünde yaşayıp gitmektedir. Bu özel durum olmasaydı bile babaannenin bir kadın olarak böylesine bir töre cinayetine giden yolda etkinlik gösterme çabalarının olma ihtimali söylenebilir. Nitekim Shahrzad Mojab, töre cinayetlerinde kadınların rolüne ilişkin şunları söyler: “Ataerkillik sistemiktir. Nitekim töre cinayetlerinde bir annenin, kızın, kız kardeşin ya da ailenin veya sülalenin diğer kadın fertlerinin öldürülmesi olayına genellikle kadınlar ve hatta akrabalar da katılır.” (Mojab-Abdo, 2006, 3-4).

İlk olarak hortlak sözcüğünü pek önemsemeyen Hasan, zamanla içine bazı korkuların doluştuğunu hisseder. Bu korkunun asıl sebebi annesine gelecek olan zarardır. Öyle ki bir hortlağın varlığına iyiden iyiye inanmaya başlamıştır:

“Anasına sokuldu: Haydi kalk evimize gidelim. Ne yapalım onu, her gece kapımıza geliyormuş. Geldiği doğru. Bir gece de ben duydum iniltisini, uzak uzak durmuş iniliyordu babam. Haydi gidelim.” (Kemal, 2018, 50).

Hasan bu sözleri söyledikten sonra annesini eve dönmeye ikna eder. Günler günü intikam iniltisi ile gürleyen köy bir anda durulur. Esme'den Halil'e, hortlaktan Hasan'a değin her şey unutulup gitmiş bir hâl alır. Sözlerin, bağırış ve çığırımların bir bıçak gibi kesilmesi Esme'yi daha fazla korkutur. Sessizlik, daha büyük hadiselerin başlangıcına delalettir. Bir sabah Esme'nin korktuğu olur. Tekrar Halil'in hortlağı köyün gündemine oturur:

“Seferberlik kaçkını Kerim, ortaya düşmüş konuşuyordu (...) Yolumu kesen kişi üstüme eğilmiş, uzaktan bana bakıyor. Boyu kavak gibi uzadıkça uzamış. Dur, yaaaa Kerim, dedi bana. Beni tanıdın mı ya Kerim? Sesini tanıdım, tanıdım, dedim, yaaa Halil, Çolakoğlu Halil değil misin? Benim, ben dedi. Benim ben, hortladım(...) Bir bakıyorum beni kartal etmişler, gelip evimin kapısına konuyorum, o iflahsız oğlumu görüyorum. Eli de tüfek tutuyor oğlumun üstelik. Kuşları, kartalları vuruyor, tavşanları, tilkileri vuruyor. O ağzı var dili yok hayvancıkları vuracağına, vursa da ötekini, babasını hortlaklıktan kurtarsa ya...” (Kemal, 2018, 51-52).

İ. Zeki Eyüboğlu, insanın hayvan donunda hortlamasıyla ilgili şu ifadeleri kullanır: “Çirkin yüzlü ve ürkütücü olarak tasvir edilip, elinde değneğiyle, sırtında tabut taşıyarak ya da kefenle dolaştığı gibi, hayvan kılığında dolaştığı da söylenirdi.” (Eyüboğlu, 1998, 104-105). Köydeki her bir fert, çocuğundan eli baston tutan yaşlısına, kadının da delikanlısına, herkes Halil'in hortladığını, intikamı alınmadan mezarında rahat yüzü görmeyeceğini, ne olursa olsun bir babanın kıyamete kadar sümüklü böcek, baykuş, türlü hayvanatın donuna mahkûm edilmemesi gerektiğini söyler durur. Hasan'ı gören herkes, bunu kendisine ödev bilip konuşur:

“İnsan babasını, kanından geldiği bir adamı, kıyamete kadar sümüklü böcek olmaya mahkûm eder miydi, hem de kendi eliyle...” (Kemal, 2018, 53).

Hasan’a babasının hortlamadığını söylemeyen tek bir kişi vardı: Dursun. Yüz yaşına merdiven dayamış ihtiyar Dursun, köyde olup bitenlerden rahatsızlık duyar ve günün birinde Hasan’ı yanına çağırıp uyarma gereği hisseder:

“Sen büyümüş, kocaman babayığit olmuşsun bre Hasan.... Ohhooo, bu köylü de seni kandırmaya çalışıyor (...) Ananı öldürme. Beni dinle olur mu? Ananı öldürme Hasan. Anan gibi dünya güzeli öldürülmez zaten.” (Kemal, 2018, 55-56).

Adler, “Bazen çevrenin içinden çıkan bir tek kişi bir uzlaşma fırsatı sunar; bu gerçekleştiğinde çocuk arkadaşıyla derin bir ilişki içine girer. (Adler, 2012, 46). der. Yüz yaşına merdiven dayamış Dursun, Adler’in sözünü ettiği kişi olur Hasan için. Köyde annesinin ölmesini istemeyen yegâne insan odur çünkü. Esmen’in güzelliğine vurulmayan yoktur. O da bundan nasibini alır. Hasan’ı uyarmak, böyle bir güzelin heba olmamasını ister. Hortlaklık meselesi dur durak bilmeksizin o kadar çok dillendirilir ki Hasan’ın düşlerine dahi girmeye başlar. Yaşadığı gerçek dünyanın hengâmesinden uzaklaşmak isteyen Hasan, orada da rahat değildir. Nitekim Freud, “Aslında rüya hiçbir zaman gerçek dünyadan kopamaz. (Freud, 2006, 19). derken, tam da bu noktaya değinir.

“Gece Hasan karmakarışık çok düşler gördü. Düşünde babasını gördü. Sazlığa, sazlıkta bataklığa girmiş, saplanmış, bir türlü kendini kurtaramıyordu. Birden babası yılan oluveriyordu gözlerinin önünde, yılan da öyle saplanmış kalıyordu bataklığa.” (Kemal, 2018, 59).

Küçük Hasan gün geçtikçe içine kapanıp ne yapacağını bilmez olur. Bir yanda öldürmesini istedikleri canından çok sevdiği annesi, diğer yanda hortlaklık, namus, erkeklik kavramlarının baskısını görür. Bir çıkar yol bulamayan Hasan, sonunda çareyi tek başına köyden kaçmakta bulur. Uzaklaşmak her şeyin ilacı olacakmış gibi düşünür. Alfred Adler, “Bir insanın toplumdan kaçmasının sebebi ondan korkmasıdır.” (Adler, 2012, 248). der. Hasan hem ailesinden hem de içinden yaşadığı toplumdan korkar. Yaşar Kemal, Alain Bosquet ile yaptığı görüşmelerde çocukluğundan bahsederken kaçma meselesine değinir, “ Benim işim kaçmaktı. Sıkılınca köyden olsun, yayladan olsun durmadan, eve haber vermeden kaçıyor, aylarca bir köyde, bir akraba evinde kalıyor, sonra da herhangi sebeple ya da hastalıklardan dolayı köye geri dönüyordum. Benim çocukluğum hep kaçmakla geçti.” (Kemal, 2019, 45). Hasan, kaçtıktan sonra direkt Kozan’da Lokantacı Kürt Sülo’nun yerine gider. Adam tanır babasını, yaşlı Dursun gibi Hasan’ı uyarmaktan geri durmaz, annesini öldürmemesini tembihler. Yemeğini yedikten sonra kalkıp da yollara düşer. Amacı o ana kadar hiç görmediği dayılarını bulmaktır. Ama onlar hakkında tek bir bilgiye dahi sahip değildir. Bırakır atının üzengisini, at kimin kapısına giderse ona konuk olacağım der. Bir köyde Murtaza Ağa adında iyi yürekli bir adamın evinde haftalarca, aylarca kaldıktan sonra köyünden, annesinden uzaklaşmasının bir işe yaramadığını düşünmeye başlar. Yine kötü kötü düşler görür. Annemi orada nasıl bıraktım, ya onu yokluğumda öldürseler diye paniklemeye başlar.

“Netmiş de o canavarların arasında anasını öyle kimsiz kimsesiz bırakmıştı, oalcak iş miydi? Burada yemiş, içmiş, yan gelmiş yatmış, o cehennemde anasını ölümün ağzına bırakmıştı.” (Kemal, 2018, 67),

Ancak bu panikten sonra Yaşar Kemal bize Hasan’ın paniğe kapılmasının asıl sebebinin verir. Onun istediği annesinin öldürülmemesi değil, aksine öldürülmesidir. Toplum duygusu iç dünyasındaki karmaşıklığı da ele geçirmeye başlamıştır. Adler, “Kişi dış dünyadan korkabileceği gibi kendi iç dünyasından da korkabilir.” (Adler, 2012, 247-248). der. Hasan’ın bilinçaltında oynanan oyunlar artık gün yüzüne çıkmaya başlar.

“Bir iyice apaçık biliyordu. Anasını öldürsünler, amcaları anasını öldürsünler, diye kaçmıştı (...) Görmesin gözüm, görmesin gözüm... Öldürülmeli anam, öldürülmeli. Öldürülmeli. O öldürülmezse olmaz. Çukurova’da kimse bizim yüzümüze bakmaz. Babam da çingiraklı yılan olaraktan Çukurova sıcağında, cehennemde yanar durur. O ölmeli. Anam ölmeli. Esme ölecek...” (Kemal, 2018, 68).

Hasan bu sözleri söyler söylemesine ama romanın devamında yine karmakarışık ruh hallerine büründüğüne şahit oluruz. Annesinin öldürülme düşüncesi onu hem sevindirir hem de hüznendir. Günün birinde dayanamaz ve ateşler içinde hastalanarak köyüne döner. Hortlaklık mevzuu, sen de erkek misin lakırdıları devam eder. Hortlaklara inanmadığını, bugüne kadar böyle bir şeyle karşılaşmadığını, herkesin yalancı olduğunu yüzlerine haykırır. Freud, çağımızda aklımızın almadığı birçok uygulamanın ilkel kabilelerden bizlere miras kaldığını belirtir. Kabilelerde birçok konuda dayanışma söz konusudur. Freud, bir yasağın çiğnenmesi ile ilgili şu ifadeleri kullanır, “Yasağın çiğnenmesi durumunda... Ortada herkesi tehdit eden bir tehlike söz konusuymuş ya da üzerine bastırıp duran bir suçu kendisinden uzaklaştırması gerekiyormuş gibi bütün klan amansızca suçlunun peşine düşer. (Freud, 2017, 31). Köyün her bir ferdi suçlu olan Esme’nin peşindedir. Ancak Hasan’ın amcaları dâhil hiç kimse Esme’yi vurmaya cesaret edemez. Onlar için asıl katil olması gereken olarak Hasan’dır. Tekrar başlar konuşmalar. Sabahın köründen akşamın zulmetine değin Halil’in hortlaklığından, Hasan’ın adam olmadığından dem vurulur.

Günler günleri kovalaya dururken, köylüler her tarafta kırlangıç ölülerıyla karşılaşılır. Kapı eşiklerinde, bahçelerde, damlarda, kayalıklarda onlarca kırlangıç ölüsü yerlere serpilir. Köylü, büyük bir paniğe kapılır. Çünkü kırlangıca el sürmek, kötü söz söylemek hele hele öldürmek en büyük kusurlardandır. Çok geçmeden bunu yapanın Hasan olduğu anlaşılır. Alfred Adler bizzat bu konuya değinir, “Çocuklukta rastladığımız hayvanlara karşı zalimlik tavrı toplum duygusunun ve kendini diğer canlı varlıklarla özdeşleştirme yeteneğinin tümünden kaybolması haricinde mümkün olmazdı. (Adler, 2012, 71). Adler’in de dediği gibi, Hasan topluma yabancılaşıp düşman olduğu için öfkesini hayvanlara yöneltmiştir. Onun için kutsal kavramının bir önemi yoktur. Köylüden, amcalarından alamadığı hıncı kırlangıçlardan, kartallardan çıkarır. Sabahtan akşama durmadan tüfeğini ateşler durur. Hasan, köylüye ve akrabalarına o kadar düşman kesilir ki, babaannesini ve amcalarının yaşadığı konağı ateşe verir. Hayvanlara, konağa saldırılardan sonra tüm köylüde bir öfke birikir ancak kimseden ses soluk çıkmaz. Sırf Esme’yi vurmamak için uzaklara kaçan Hasan’ın amcası Ali, günün birinde tekrar köye döner. Hasan’a döker içini, abisi Halil’in hortladığını, bazen ak kefen içinde bazen de it donunda gözüne görüldüğünü, kendisinden Esme’yi öldürmesini istediğini ancak bunu başaramadığını söyler:

“Aldım elime babanın tabancasını, baban gömüldüğü gece, girdim sizin eve, anan, dünya güzeli, yüzüme baktı da, öldür beni, dedi (...) Elim titredi. Bir türlü tetiğe basamadım. Allah’ın ancak bin yılda, iki bin yılda bir tane yaratabildiği bir güzeldi anan, öldüremedim (...) Yapamayacağım Hasan, al babanın tabancasını. Artık sen de büyüdün, erkek oldun. Babanın kanı bundan böyle senin boynuna.” (Kemal, 2018, 81-82).

Ataerkil toplumlarda erkeklik güdüsü her zaman baskın gelmek ister. Özellikle çocuklarda bunun örneklerine sık rastlanır. Adler, erkeklik göstergesi için, “Erkek olduklarını ve bu yüzden ayrıcalıklara sahip olmaları gerektiğini ispatlamalıdır. Bunu da erkeksi yönlerini vurgulayarak ya da çevrelerindeki kadınlara zulmederek gerçekleştirebilirler.” (Adler, 2012, 136). der. Her bir fert Hasan’ın annesini öldürmesi için birlik olur. Tillion, “Bireysellikten çıkarak toplumsal bir olguya dönüşen namusun korunması ve temizlenmesi de toplumsal bir görev olarak algılanmaktadır. Çünkü bu noktadan sonra artık bireyin değil, onun bağlı olduğu toplumsal zümrenin, “ailenin, sülalenin ve hatta aşiretin” kolektif namusu söz konusu olmaktadır. (Tillion, 2006, 22 - 27). der.

Cinayetin işlenmesi için babaanne tekrar devreye girer. Amcası Ali’nin Esme’ye âşık olduğunu, onun derdinden dağlara düştüğünü, hiç kimsenin elinin tetiğe gitmediğinden bahseder. Durum artık

kıskançlık ve namus meselesine dönmeye başlar. Bir erkeği katil olmaya iten nedenlerin başında namus gelir. Babaanne bu konu üstüne eğilmeye, bütün köylüyü de söylediklerini onaylamaya ikna eder. Toplumun kadın cinselliği üzerinden bir erkeği harekete geçirmek istemesi sıklıkla görülen bir durumdur. Mernissi'nin konuya yaklaşımı da bu duruma paraleldir, "Bir erkek saygınlığını, doğayı dize getirerek ya da dağları nehirleri fethederek değil de, kendisiyle kan ya da evlilik bağı olan kadınların hareketlerini kontrol ederek ve bu kadınlara yabancı erkeklerle görüşmeyi yasaklayarak korur." (Mernissi, 2003, 62). Toplumsal kural olarak görülen bu durumlar sadece Türkiye veya Ortadoğu coğrafyasına ait değil, bütün dünya toplumlarında da görülür. Kaldı ki Freud Totem ve Tabu adlı eserinde kadınların erkek gözetimiyle ilgili şu ifadeleri kullanır, "Kocasız kalmış bir kadının başka erkeklerin şehvetini uyandırabileceği düşünülür. Kaybedilen kocanın yerine bir başkasının konması yasin özüne aykırı bir davranış sayılır ve böyle bir davranışın ölenin ruhunda öfke ateşini tutuşturacağından korkulur. (Freud, 2017, 100). Bu sözler *Yılanı Öldürseler* romanında işlenecek olan cinayetin seyrini göstermesi açısından önemlidir. Birçok şeyde olduğu gibi bu düşüncenin de asıl kaynağı korkudur. İlkel zamanlardan bu yana insan ruhuna sirayet eden korku, birçok dinin ve törenin alt yapısını oluşturmuştur. Ölüler kültü, ölü imgesi, ölünün mezarında rahat etmemesi gibi meseleler birçok toplum için can sıkıcı bir durumdur. Freud, "Ölümler güçlü birer hükümdardır." (Freud, 2017, 96). der. Halil'in ölüsü, büyük bir hükümdar edasıyla ailesini ve köylüyü yönlendirip durur. Babaanne sesini yükselterek kışkırtıcı konuşmaya başlar:

"Halil sevdasından hortluyormuş, duydun mu Hasan? Anana karasevda bağlamış. Kıskanıyormuş ananı.(...) senin gibi bir yiğidin anası başka erkekleri yatağına alır mı.(...) Sana orospu analı Hasan demezler mi sen ölünceye kadar. Ne diyorsun Hasan? Alnındaki bu kara lekeyi kıyamete kadar nasıl temizlersin Hasan? Ben yakında öleceğim Hasan, oğlum öldü, kanı yerde kaldı, torunum da işte böyle lekeli oldu." (Kemal, 2018, 93).

Hasan gittikçe babaannesinin etkisine girer. Artık ya kendisi ölsün ya da annesi Esmeye ölsün ister. Annesinin başka erkeklerle birlikte olduğunu duymak onun için cezaların en büyüğüdür. Freud, "Çocuk hayatını, annesi vasıtasıyla elde etmiştir ve bu özel armağanı eşdeğer bir şeyle iade etmek kolay değildir." (Freud, 2007, 106).der. Büyükanneye bir büyüyle bağlanmışçasına bütün bir köylü bir dakika bile susmadan konuşmaya devam ederler küçük Hasan'ı harekete geçirmek için:

"Hasan anasına durmadan gözlerini kırpmadan bakarmış. Erkeklerin onunla oynaşmasından hoşlanırmış.(...)Bir insan her şeye dayanır da anasının orospuluğuna dayanamaz, ölür.(...)Keskin de nişancı Hasan. Anasını da öldürür, anasının üstündeki adamı da." (Kemal, 2018, 95-96).

Bunca konuşmadan sonra köy hiç olmadığı kadar ıssızlığa gömülür. Bütün bir köy börtü böceğiyle, kırlangıcı kartalıyla ölmüş gibidir. Hasan annesinin yüzüne bakamaz, onu her gördüğünde içten içe ürperir. Sessizliğin ıstırap haline geldiği bir zamanda Hasan eline aldığı tabancayla tandırda ekmek pişiren annesinin karşısına geçer ve roman boyunca herkesin ölsün istediği Esmeye doğru yönelir ve son noktayı koyar:

"Birden elindeki tabanca ateş aldı, Bir çığlık koptu... Bir daha ateş aldı, bir daha... Hasan birden boşalverdi, ortada bir süre, tabancası elinde, tandırın başında dolandı durdu. Anasının tandıra girmiş başındaki saçlar yanıyordu. Anavarza'ya doğru aldı yattırdı." (Kemal, 2018, 101).

Sonuç

Yılanı Öldürseler, sadece bir ailenin değil, toplumun içinde bulunduğu en büyük çıkmaz olan namus cinayetlerini odağa almaktadır. Yaşar Kemal, kadının sosyal bir varlık olarak toplum içindeki konumuna, değerine, yaşam hakkına ve özgürlüğüne nasıl ket vurulduğunu çarpıcı bir şekilde sunar. Esmeye'nin oğlu tarafından cinayete kurban gitmesi, çağdaş addettiğimiz yüzyılımızın, ilkel unsurlardan

sıyrılamadığını acı bir şekilde gözler önüne serer. Bu roman, insanoğlunun batıl inançlar ve törenin katılığı karşısında, dur durak bilmeden kan davaları ve namus cinayetleriyle birbirini kıyıma uğratmaya devam ettiğinin bir göstergesidir. “Köylü ne der”, “İnsanların yüzüne nasıl bakarız”, “Onurumuz beş paralık oldu”, “Biz de erkek miyiz”, “Kanımız yerde kaldı”, “Ölü hortladı”, “Kıyamete kadar hayvan kılığında acı çekecek” gibi ifade ve cümleler bir çocuğun annesini bile öldürmesine sebep olmaktadır.

Yılanı Öldürseler romanı, suçun bireysel unsurlarla birlikte toplumsal bir dayanışma ruhuyla daha tehlikeli bir hale gelebileceğini bizlere göstermesi açısından önemlidir. Toplu olarak cinnete maruz kalan bir topluluğun, istediği kişiyi kurban etmeden durmayacağını kanıtlar bize. Yaşar Kemal; dini, siyasi ve sosyolojik gerçeklikleri *Yılanı Öldürseler* romanıyla okurların dikkatine sunmuştur.

KAYNAKÇA

- Adler, Alfred (2012), *İnsan Doğasını Anlamak* (Çev.: Deniz Başkaya) İzmir: İlya
- Bulğen, Mehmet (2011), *İslam Dini Açısından Tenâsüh ve Reenkarnasyon*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 40
- Dostoyevski, Fyodor (2016), *Suç ve Ceza* (Çev.Hasan Ali Ediz) İstanbul: Yordam Kitap
- Eyüboğlu, İsmet Zeki (2008), *Anadolu İnançları*, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm
- Freud, Sigmund (2017), *Totem ve Tabu* (Çev. Kamuran Şipal) İstanbul: Say
- Freud, Sigmund (2007), *Sevgi ve Cinsellik Üzerine* (Çev.Akın Kanat) İzmir:İlya
- Freud, Sigmund (2006), *Rüya Yorumları* (Çev.Akın Kanat) İzmir: İlya
- Fromm, Erich (2010), *Psikanaliz ve Din* (Çev.Elif Erten) İstanbul: Say
- Jung, Carl Gustav, (1998), *Psikoloji ve Din* (Çev.Raziye Karabey) İstanbul: Okyanus
- Kemal,Yaşar (2018), *Yılanı Öldürseler*, İstanbul: Yapı Kredi
- Kur'an-ı Kerim, *Maide 27*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı
- Bosquet, Alain (2019), *Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor*, İstanbul: Yapı Kredi
- Mernissi, Fatima (2003), *Kadınların İsyanı ve İslami Hafıza*, (Çev.Aytül Kantarcı) Ankara: Epos
- Shahrazad Mojab, Nahla Abdo (2006) *Kadına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Naci, Fethi, (2004), *Yaşar Kemal'in Romancılığı*, İstanbul: Yapı Kredi
- TDK, *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/>
- Tillion, Germaine (2006), *Harem ve Kuzenler*, (Çev. Ş. Tekeli ve N. Sirman), İstanbul: Metis

Yazar tarafından potansiyel bir çıkar çatışması bildirilmemiştir.

